
ПОЛІТИЧНИЙ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КИТАЮ

ISSN 2616-7328 (Online), ISSN 2409-904X (Print)
Kitaëznavči doslidžennâ, 2021, No. 4, pp. 5–25
DOI: <https://doi.org/10.51198/chinesest2021.04.005>

UDC 94(510): 329.15(510)

XI JINPING THOUGHT ON SOCIALISM WITH CHINESE CHARACTERISTICS FOR A NEW ERA: UPDATING THE OFFICIAL IDEOLOGY OF THE CCP

V. Kiktenko

Dr. Habil. in Philosophy, Senior Fellow

A. Yu. Krymskyi Institute of Oriental Studies of National Academy of Sciences of Ukraine
4, Hrushevskoho str., Kyiv, 01001, Ukraine

kiktenko@gmail.com

The article examines the updated official ideology of the CCP in the form of Xi Jinping Thought on Socialism with Chinese Characteristics for a New Era. The author analyzes the formation of Xi Jinping Thought, as well as their theoretical content and practical significance, based on the analysis of the official documents of the CCP. It was noted that the emergence of Xi Jinping Thought was caused by the need for a new ideological consensus to overcome the crisis in the CCP and the social and economic development of the PRC. It was analyzed in details the central concept of the renewed ideology (Chinese Dream), its components as the revival of the Chinese nation, socialist spiritual civilization, the community of the common destiny of mankind and the geo-economic initiative One Belt, One Road. It was noted that the Chinese Dream is aimed at consolidating Chinese society, expressing ideals and values within China, restoring China's status as a world leader. It is shown that Xi Jinping's ideas revived Maoism in China at a theoretical and practical level by strengthening the role of ideology in party leadership and government. This was caused by the need to further adaptation of socialism with Chinese characteristics to the new socio-economic and international conditions, which led to the return of the priority of politics over the economy and the restoration of the previously lost positions of the official ideology of the CCP in the style of Mao Zedong, but while maintaining the use of the ideas of premodern China, revived and transformed in a new political context. The article revealed the main provisions of the Four-pronged Comprehensive Strategy as a new ideological consensus of the CCP – the comprehensive construction of a modern socialist state, deepening of reforms in all-round way, rule of the country in accordance with the law in all respects, observance of strict party discipline in all-round way. In general, the China Dream and the Four-pronged Comprehensive Strategy, like the Three Represents, the Scientific Outlook on Development, the Socialist Harmonious Society, express the deepening of economic reforms combined with the

© 2021 V. Kiktenko; Published by the A. Yu. Krymskyi Institute of Oriental Studies, NAS of Ukraine and the Ukrainian Association of Sinologists on behalf of The Chinese Studies. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

conservative political authoritarianism. Thus, the new version of the official ideology in the form of Xi Jinping Thought pursue achieving the higher quality and more efficient, equitable and sustainable development; improvement and development of socialism with Chinese characteristics; modernizing the public administration system; aiming for more systematic, holistic and coordinated implementation of reforms.

Keywords: ideology, Marxism-Leninism, Maoism, CCP, Mao Zedong Thought, Deng Xiaoping Theory, Xi Jinping Thought, Socialism with Chinese Characteristics for a New Era, Chinese Dream, Four-pronged Comprehensive Strategy.

ІДЕЇ СІ ЦЗІНЬПІНА ПРО СОЦІАЛІЗМ З КИТАЙСЬКОЮ СПЕЦИФІКОЮ В НОВУ ЕПОХУ: ОНОВЛЕННЯ ОФІЦІЙНОЇ ІДЕОЛОГІЇ КПК

В. О. Кіктенко

У статті досліджена оновлена офіційна ідеологія КПК у формі «Ідеї Сі Цзіньпіна про соціалізм з китайською специфікою в нову епоху». На основі аналізу офіційних документів КПК проаналізовано формування ідей Сі Цзіньпіна, а також їх теоретичний зміст та практичне значення. Відзначено, що поява ідей Сі Цзіньпіна була викликана необхідністю нового ідеологічного консенсусу для подолання кризових явищ у КПК та соціально-економічному розвитку КНР. Детально проаналізована центральна концепція оновленої ідеології «китайська мрія», такі її складники, як відродження китайської нації, соціалістична духовна цивілізація, спільнота єдиної долі людства та геоекономічна ініціатива «Один пояс, один шлях». Відзначено, що «китайська мрія» спрямована на консолідацію китайського суспільства, на вираження ідеалів та цінностей усередині Китаю, на відновлення статусу Китаю як світового лідера. Показано, що ідеї Сі Цзіньпіна відродили у Китаї маоїзм на теоретичному та практичному рівнях шляхом посилення ролі ідеології у партійному керівництві та управлінні державою. Це було викликано необхідністю подальшої адаптації соціалізму з китайською специфікою до нових соціально-економічних та міжнародних умов, що в результаті призвело до повернення пріоритету політики над економікою та відновлення втрачених раніше позицій офіційної ідеології КПК у стилі Мао Цзедуна, але у разі збереження використання ідей домодерного Китаю, відроджених та трансформованих у новому політичному контексті. Розкриті основні положення «чотирьох усебічних підходів» як нового ідеологічного консенсусу КПК – усебічне будівництво сучасної соціалістичної держави, усебічне поглиблення реформ, усебічне управління країною відповідно до закону, усебічне дотримання суворой партійної дисципліни. Загалом «китайська мрія» та «чотири усебічні підходи», подібно до «потрійного представництва», «концепції наукового розвитку», «соціалістичного гармонійного суспільства», висловлюють поглиблення економічних реформ у поєднанні з консервативним політичним авторитаризмом. Отже, нова редакція офіційної ідеології у вигляді «ідей Сі Цзіньпіна» спрямована на досягнення вищої якості та більш ефективного, справедливого та сталого розвитку; на поліпшення та розвиток соціалізму з китайською специфікою; на модернізацію системи державного управління; на більш систематичне, цілісне та узгоджене проведення реформ.

Ключові слова: ідеологія, марксизм-ленінізм, маоїзм, КПК, ідеї Мао Цзедуна, теорія Ден Сяопіна, ідеї Сі Цзіньпіна, соціалізм з китайською специфікою в нову епоху, китайська мрія, чотири усебічні підходи.

У 2012 р. Китай вступив на новий етап свого розвитку, що було пов'язано з перенесенням уваги зі здійснення соціалістичної модернізації економіки на

соціалістичну модернізацію політичної, суспільної та адміністративної систем. Це завдання безпосередньо було пов'язане з необхідністю посилення партійної роботи, що в результаті призвело до перегляду та посилення ідеологічної роботи відповідно до мінливого китайського контексту. «Ідеї Сі Цзіньпіна про соціалізм з китайською специфікою в нову епоху» (习近平新时代中国特色社会主义思想 *Xi Jinping xin shidai zhongguo tese shehui zhuyi sixiang*), які зазвичай скорочено позначаються як «ідеї Сі Цзіньпіна» (习近平思想 *Xi Jinping sixiang*), або як «ідеї Сі» (习近平思想 *Xi sixiang*), являють собою подальшу адаптацію марксизму до китайського контексту (马克思主义中国化 *makesizhuyi zhongguohua*, *китаїзований марксизм*)¹. Ідеї Сі Цзіньпіна містяться в його промовах, указах, інструкціях, що увійшли до тритомного видання «Державне управління» [习近平 2014a; 习近平 2017; 习近平 2020]². Вивчення ідей Сі Цзіньпіна є важливим для глибокого розуміння розвитку теоретичних положень китаїзованого марксизму та особливостей розвитку Китаю нині. У цій статті проаналізовано формування ідей Сі Цзіньпіна, а також їх теоретичний зміст та практичне значення. Аналіз ґрунтується на герметичному читанні (розуміння, інтерпретація, критика) офіційних документів Комуністичної партії Китаю³, які є результатом прийняття колективного рішення вищим керівництвом партії щодо ідеології, державної системи та реальних політичних дій.

«Китайська мрія»: відродження нації, соціалістична духовна цивілізація, світове лідерство

29 листопада 2012 р., через два тижні після призначення на посаду голови КНР⁴, Сі Цзіньпін представив свою концепцію «китайська мрія» (中国梦

¹ Крім загальної назви цієї теорії є ціла низка висловів у конкретному напрямі – «економічна думка Сі Цзіньпіна» (习近平经济思想 *Xi Jinping jingji sixiang*), «ідеї Сі Цзіньпіна про міжнародні відносини» (习近平外交思想 *Xi Jinping waijiao sixiang*), «ідеї Сі Цзіньпіна про літературу та мистецтво» (习近平文艺思想 *Xi Jinping wenyi sixiang*), «військова думка Сі Цзіньпіна» (习近平强军思想 *Xi Jinping qiang jun sixiang*), «ідеї Сі Цзіньпіна про освіту» (习近平教育思想 *Xi Jinping jiaoyu sixiang*), «ідеї Сі Цзіньпіна про екологічну цивілізацію» (习近平生态文明思想 *Xi Jinping shengtai wenming sixiang*), «ідеї Сі Цзіньпіна про партійне будівництво» (习近平党建思想 *Xi Jinping dangjian sixiang*), «ідеї Сі Цзіньпіна про верховенство права» (法治思想 *xi jingping fazhi sixiang*), «ідеї Сі Цзіньпіна про боротьбу з бідністю» (习近平脱贫攻坚思想 *xi jingping tuopin gongjian sixiang*), «ідеї Сі Цзіньпіна про ЗМІ та громадську думку» (习近平新闻舆论思想 *xi jingping xinwen yulun sixiang*), «ідеї Сі Цзіньпіна про новини» (习近平新闻思想), «важливі ідеї Сі Цзіньпіна про роботу на Тайвані» (习近平对台工作重要思想 *xi jingping xintwen sixiang*), «ідеї Сі Цзіньпіна про адресну допомогу бідним» (习近平精准扶贫思想 *xi jingping jingzhun fupin sixiang*), «ідеї Сі Цзіньпіна про фізкультуру і спорт» (习近平体育思想 *xi jingping tiyu sixiang*), «ідеї Сі Цзіньпіна про роботу з молоддю» (习近平青年工作思想 *xi jingping qingnian gongzuo sixiang*), «ідеї Сі Цзіньпіна про фінанси» (习近平金融思想 *xi jingping jinrong sixiang*), «ідеї Сі Цзіньпіна про національну єдність» (习近平民族团结思想 *xi jingping minzu tuanjie sixiang*), «ідеї Сі Цзіньпіна про чесний та непідкупний уряд» (习近平廉政思想 *xi jingping lianzheng sixiang*), «ідеї Сі Цзіньпіна про «Пояс і Шлях»» (习近平一带一路思想 *xi jingping yidai yilu sixiang*), «ідеї Сі Цзіньпіна про освоєння морів та океанів» (习近平经略海洋思想 *xi jingping jing lue haiyang sixiang*), «ідеї Сі Цзіньпіна про єдність народу та армії» (习近平军民融合思想 *xi jingping junmin ronghe sixiang*) та ін. Така широта іменування, очевидно, вказує на тотальний ідеологічний опис реальності ім'ям глави держави та партії.

² Публікація книг глави партії та держави безпосередньо під час його правління стала відходом від неписаної заборони на подібну дію, встановлену ще за часів Ден Сяопіна.

³ Далі – КПК.

⁴ 3 листопада 2012 р. – генеральний секретар ЦК КПК, голова Військової ради ЦК КПК, з 14 березня 2013 р. – голова КНР, голова Центральної військової ради КНР.

zhongguo meng), яка стала новим формулюванням теорії партії та суттєвим ідеологічним поворотом у зовнішній та внутрішній політиці Китайської Народної Республіки⁵ [2013h]. «Китайська мрія» визначає головну мету КПК у XXI ст., і при цьому чітко показує відхід від старих політичних гасел та концепцій. У китайському політичному дискурсі така концепція визначає рух у ногу з часом (与时俱进 *yushi jujin*, «йти в ногу з часом») та формує позитивний образ майбутнього Китаю. Насправді ж, ця нова «китайська мрія» повертає в ідеологічний обіг дуже стару мету, сформульовану ще «батьком нації» Сунь Ятсенем (1866–1925), – «велике відродження китайської нації» (中华民族伟大复兴 *zhonghua minzu weida fuxing*). Щоправда, Сі Цзіньпін не вважає це далекою перспективою і стверджує, що досягнення цієї мети можливе в межах одного покоління⁶. Якщо при Мао Цзедуні історична та культурна спадщина Китаю розцінювалася як відстала, то починаючи з Ден Сяопіна деякі ідеї минулого стали застосовуватися у сучасній ідеології КПК: конфуціанські уявлення про суспільні відносини, порядок, гармонію, меритократію; історична розповідь про «велич» імперського Китаю і подальше «століття національного приниження» (百年国耻 *bainian guochi*)⁷; китайський націоналізм ХХ ст. «Велике відродження китайської нації» тісно пов'язане з уявленнями про унікальність Китаю, звідки відповідно виникають твердження про необхідність створення власної китайської політичної системи, а не ліберальної демократії. У науці немає єдиної думки про те, чи існує «китайська модель»⁸, проте офіційна ідеологія КПК активно використовує це поняття для затвердження свого шляху розвитку на основі своєї унікальної культури. Про це, зокрема, вже у 2013 р. говорив Сі Цзіньпін [习近平 2013d], який першим після Мао Цзедуна запропонував світові «китайську модель» модернізації та вирішення глобальних проблем людства. З 2017 р. Сі Цзіньпін у багатьох своїх виступах заявляв, що світ перебуває в епіцентрі «великих змін, небачених за все століття» (百年未有之大变局 *bainian wei you zhi da bianju*).

На першій сесії Всекитайських зборів народних представників дванадцятого скликання 17 березня 2013 р. Сі Цзіньпін заявив, що «Для реалізації китайської мрії ми повинні йти китайським шляхом, розвивати китайський дух, консолідувати всі китайські сили» [习近平 2013b]. Таким чином лідер Китаю визначив три обов'язкові вимоги (三个必须 *san ge bixu*) для досягнення «китайської мрії»: 1) Слідування шляхом розвитку соціалізму з китайською специфікою (*китайська модель розвитку*), що передбачає впевненість у вибраній теорії, практиці та суспільному устрої. 2) На основі постійного посилення власних сил (自强不息 *zhiqiangbuxi*) та патріотизму розвивати національний дух, духовну згуртованість та дух епохи, основою якої є реформи та інновації,

⁵ Далі – КНР.

⁶ Докладно див.: Callahan 2014.

⁷ Період історії Китаю з 1840-і по 1940-і рр., який був відзначений низкою програних воєн, нерівноправних договорів (不平等条约 *bupingdeng tiaoyue*) і поступок західним державам.

⁸ Яскравим прихильником існування такої моделі є Деніел Белл, який у своїй книзі «Китайська модель: політична меритократія та межі демократії» розглядає політичну систему, яка не лише має довгу історію в Китаї, а й може виявитися найважливішою політичною подією XXI ст. Докладно див.: Bell 2015.

й прагнути таким чином до майбутнього. 3) Посилення згуртованості всіх національностей Китаю для досягнення поставленої мети на основі нового рівня консолідації суспільства: «Спільно користуватися прекрасними можливостями життя; спільно користуватись реалізацією мрії; спільно користуватися можливостями розвиватися та прагнути до прогресу разом із батьківщиною та часом» [习近平 2013с].

У тому ж 2013 р. Сі Цзіньпін каже, що для досягнення поставлених цілей китайський народ має стати сильним не лише в матеріальному плані, а й набути духовної сили [习近平 2013е]. Далі це набуло розвитку у визначенні побудови соціалізму з китайською специфікою, де було заявлено про важливість будівництва матеріальної та духовної цивілізації [刘杨 2015]. Термін «соціалістична духовна цивілізація» (社会主义精神文明 *shehuizhuyi jingshen wenming*) вперше був офіційно згаданий для нового позначення Політики реформ і відкритості [李谷城 2006, 243–244] та офіційно опублікований у «Резолюції ЦК КПК про основні напрями побудови соціалістичної духовної цивілізації», прийнятої на шостому пленарному засіданні дванадцятого скликання ЦК КПК, що відбулося в Пекіні 28 вересня 1986 р.: «Основне завдання побудови соціалістичної духовної цивілізації полягає в тому, щоб задовольнити потреби соціалістичної модернізації, виховувати ідейних, моральних, культурних, дисциплінованих соціалістичних громадян, а також покращувати ідеологічні знання всієї китайської нації» [中共中央... 1982]. У 1980-ті рр. були вжиті й конкретні заходи щодо будівництва соціалістичної духовної цивілізації, що насамперед стосувалося посилення ідейного виховання молоді, підвищення морального рівня керівних кадрів, очищення партійного керівництва та інтелігенції від «духовного забруднення» (精神污染 *jingshen wuran*). Зокрема, це виявилось у боротьбі з «деструктивним» впливом західних концепцій лібералізації, гуманізму, демократії та прав людини, які часто використовуються, на думку китайських лідерів, для зміни політичних режимів, а тому несуть загрозу стабільному розвитку Китаю. Наприклад, архітектор китайських реформ Ден Сяопін стверджував: «Чуже китайському народу духовне забруднення, яке прийшло ззовні, яке під гаслами свободи та демократії прагне розколоти китайське суспільство, змогло швидко вкоренитися серед деяких учених і вплинуло на молодь» [邓小平 1994, 369]. Важливу увагу будівництву соціалістичної духовної цивілізації приділяли і в рамках «потрійного представництва» Цзян Цземіня. Загалом соціалістична духовна цивілізація спрямована на формування під керівництвом КПК нового типу культурного регулювання у межах соціалізму з китайською специфікою та збереження духовної спадщини китайської нації. Сі Цзіньпін ще більше уваги приділяє будівництву духовної цивілізації як основи легітимності КПК, що й у посиленні ролі ідеології у державному управлінні.

27 березня 2014 р. Сі Цзіньпін у штаб-квартирі ЮНЕСКО заявив: «Реалізація китайської мрії – це збалансований розвиток матеріальної та духовної цивілізації, результат їхнього взаємного стимулювання. Без цивілізаційної наступності та розвитку, без поширення, розвитку та процвітання культури не може бути й мови про реалізацію китайської мрії. Предки китайської нації називали повноту безбідного життя та висоти моралі досягненням у світі суспільства Великого єднання (大同 *da tong* – В.К.). З давніх-давен у китайській

цивілізації духовне життя інтегрувалося в рамки людського життя та суспільного ідеалу. Тому досягнення китайської мрії – це процес тісно пов'язаного розвитку матеріальної та духовної цивілізації. У міру постійного розвитку економіки та суспільства китайська цивілізація має відповідати часу та проявляти активну життєву енергію» [习近平 2014b].

У листопаді 2012 р. Сі Цзіньпін на XVIII з'їзді КПК уперше заявив про «свідомість спільноти єдиної долі людства» (人类命运共同体意识 *renlei mingyun gongtongti yishi*) [十八大专... 2012], а в 2013 р. цю концепцію було оформлено як зовнішньополітичну концепцію під назвою «спільнота єдиної долі людства» (人类命运共同体 *renlei mingyun gongtongti*). У 2015 р. на Бюро азіатському форумі 2015 р. було названо чотири основні принципи цієї концепції: відстоювати взаємну повагу, справедливі та рівні відносини між країнами; відстоювати взаємовигідне співробітництво та загальний розвиток; відстоювати загальну комплексну скоординовану та тривалу безпеку; відстоювати співіснування та інтеграцію цивілізації, їх взаємний обмін та збагачення [习近平 2015b]. У вересні 2015 р. Сі Цзіньпін представив «спільноту єдиної долі людства» в ООН [覃博雅 2015], а в 2017 р. ця концепція увійшла до резолюції Комісії соціального розвитку ООН, Ради безпеки ООН та Ради з прав людини ООН, а також документів щодо неприпустимості гонки озброєнь у космосі [什么是人... 2018]. У 2017 р. концепція «спільнота єдиної долі людства» увійшла до Статуту КПК, а у 2018 р. включена до нової редакції Конституції КНР [钱中兵 2018].

20 березня 2018 р. Сі Цзіньпін завершив двотижневу сесію Всекитайських зборів народних представників промовою, в якій підкреслив, що доля Китаю тісно пов'язана з долею інших країн, що китайська нація завжди сприятиме глобальному світові та розвитку потенціалу всього людства, що вона ніколи не буде прагнути до глобальної гегемонії чи територіальної експансії. Крім того, Сі Цзіньпін заявив, що китайська нація посяде належне місце у світі, вестиме боротьбу з ворогами та сепаратистськими тенденціями, спрямованими на розкол Китаю (насамперед це стосується Гонконгу та Тайваню) [张樵苏 2018]. 18 грудня 2018 р. на урочистих зборах, присвячених сорокаріччю Політики реформ та відкритості⁹, Сі Цзіньпін висловився про необхідність формування спільноти єдиної долі людства та зазначив, що Китай зробить свій внесок для досягнення миру у всьому світі та глобального розвитку за допомогою китайської мудрості, китайських проєктів та китайської сили [徐可 2018]. Таким чином, було дано пояснення реалізації «китайської мрії» для всього світу через пропозицію побудови гармонійних взаємовигідних відносин на основі концепції «спільноти єдиної долі людства».

Важливим елементом практичного втілення нової концепції стала гео-економічна ініціатива «Один пояс, один шлях», яка була висунута ще в 2013 р. та яка багато в чому спирається на традиційні китайські уявлення про Піднебесну (天下 *tianxia*) і універсальні загальнолюдські цінності (процвітання, гармонія, рівність, справедливість, братство та ін.)¹⁰. Однак це також вказує на посилення

⁹ Докладно див.: Кіктенко В.О., Гончарук А.З., Гобова Є.В. 40 років Політики реформ і відкритості Китаю. *Вісник НАН України*. 2019. № 4. С. 68–82.

¹⁰ Докладно див.: Кіктенко В.О. Семантика і прагматика концепту ІНІЦІАТИВА «ОДИН ПОЯС, ОДИН ШЛЯХ». *Китаєзнавчі дослідження*. 2018. № 1. С. 58–68.

Китаю не тільки внутрішньо, а й на міжнародній арені, що визначається як «показати себе» (奋发有为 *fenfa youwei*) і що відповідно протилежно принципу Ден Сяопіна «не випинати себе» (韬光养晦 *taoguang yanghui*). В офіційній ідеології КПК нині є частотними твердження, що Китай буде «сильною», «могутньою», «великою державою» з конституційно посиленням лідером¹¹ [钱中兵 2018] та модернізованими партійно-державними органами, а також з більш активною зовнішньою політикою.

Х. Хольбіг детально проаналізував дискурс «нової епохи», важливим складником ідеології п'ятого покоління КПК, архітектором якої виступив Сі Цзіньпін. Згідно з його дослідженнями, під час першого п'ятирічного терміну повноважень Сі Цзіньпіна як глави партії сформувалися такі хроноідеологічні наративи. По-перше, це словники, згруповані навколо семантичних полів часу (минуле, сьогодення та майбутнє), які частіше ніж раніше використовувалися в партійних документах та ЗМІ. До них належать такі поняття, як «історія» (历史 *lishi*), «епоха» (时代 *shidai*), «модернізація» (现代化 *xiandaihua*), «омолодження» (复兴 *fixing*), «інновація» (创新 *chuangxin*), «шлях» (道路 *daolu*), «боротьба» (战斗 *zhandou*), «жертва» (牺牲 *xisheng*), «виклик» (挑战 *tiaozhan*), «криза» (危机 *weiji*), «ризик» (风险 *fengxian*) і «можливість» (机会 *jihui*), «мета» (目标 *tubiao*), «очікування» (期待 *qidai*), «надія» (希望 *xiwang*), «мрія» (梦 *meng*) тощо. По-друге, це поняття «два століття» (两个一百年 *liang ge yibai nian*), яке відноситься до двох роковин: 100-річчя заснування КПК (2021 р.) та КНР (2049 р.). До 100-річчя КПК було приурочено «всебічне будівництво помірно благополучного суспільства», що символічно було виражено в більш далекій перспективі нової концепції «китайської мрії про велике омолодження китайської нації» (中华民族伟大复兴中国梦 *Zhonghua minzu weida fixing de zhongguo meng*). 2049 рік має стати кульмінацією двох стратегічних цілей – завершення модернізації Китаю та великого омолодження китайської нації. При цьому «нове» було запропоновано у міцному зв'язку з минулим, з використанням деяких ідей Мао Цзедуна (群众路线 *qunzhong luxian*, «лінія мас»; 保持党同人民群众的血肉联系 *baochi dang tong renmin qunzhong de xierou lianxi*, «зберігати кровні зв'язки партії з народними масами»), а також такого революційного терміна, як «лідер» (领袖 *lingxiu*). По-третє, Сі Цзіньпін став архітектором реформ, виразником колективної мудрості партії та конструктором майбутнього, в якому Китай має стати «модернізованою великою соціалістичною державою» (社会主义现代化强国 *shehuizhuyi xiandaihua qiangguo*) [Holbig 2018, 189–191].

Загалом «китайська мрія» спрямована на консолідацію китайського суспільства, на вираження ідеалів та цінностей усередині Китаю та у світі, на встановлення статусу Китаю як світового лідера. Згідно з визначенням Ян Юйїн Лю, «китайська мрія» є конфуціанським варіантом неолібералізму, для якого характерна політична логіка тотального підпорядкування ринковим цінностям [Liu Ian Yuying 2018, 111]. Тобто КПК, по-перше, засвоює неоліберальну капіталістичну експансію для реалізації матеріальних інтересів Китаю, і по-друге, поєднує особисті зв'язки у колективних інтересах «китайської мрії».

¹¹ Зняття обмеження на кількість термінів перебування при владі глави держави.

Відродження маоїзму: посилення ролі ідеології у партійному керівництві та управлінні державою

Мао Цзедун і Ден Сяопін змінили класичні теоретичні положення марксизму-ленінізму для перетворення політичної та соціально-економічної реальності, Цзян Цземінь і Ху Цзіньтао адаптували ту ж базову теорію для досягнення відповідності швидко мінливої реальності відповідно до офіційної ідеології. Підхід Сі Цзіньпіна передбачає відмову від прагматизму Ден Сяопіна, що було викликано необхідністю вирішення проблем, викликаних швидким економічним зростанням протягом більш ніж сорока років здійснення Політики реформ і відкритості (改革開放 *gaige kaifang*). Насамперед це стосується досягнення меж ресурсної бази та екологічного потенціалу Китаю, що загалом вказує на практично повне вичерпання старої моделі зростання, орієнтованої на експорт та інвестиції.

Сі Цзіньпін наголосив на найважливіших завданнях подальшого розвитку Китаю, приділяючи велику увагу оцінці історичного минулого КНР. Так, уже в листопаді 2012 р. Сі Цзіньпін закликав членів КПК прийняти ідеї Мао Цзедуна для того, щоб Китай не поринув у хаос. 5 січня 2013 р. він публічно відкинув ідею поділу історії КНР на епоху Мао Цзедуна та епоху після Мао Цзедуна, що було спрямовано на підтримку легітимності КПК шляхом визначення єдиної спадщини партії [Cong Xiaoping 2013, 905]. 17 березня 2013 р. новий лідер Китаю підтвердив свою вірність теорії соціалізму з китайською специфікою, сучасному шляху розвитку та політичній системі КНР. У серпні 2013 р. Сі Цзіньпін заявив, що розпад того чи іншого політичного режиму найчастіше починається у сфері ідей, і звідси робився висновок, що посиленню західного культурного та ідеологічного впливу необхідно протиставити посилення ідеологічної роботи КПК, щоб уникнути непоправних помилок [Document 9... 2013]¹². Всі ці висловлювання загалом були викликані реакцією на кризу довіри до соціалізму, марксизму і КПК, що виникла в китайському суспільстві в результаті переоцінки маоїзму, ініційованої Ден Сяопіном у період з 1978 по 1992 рр. Фактично Сі Цзіньпін припинив суперечку між лівими та лібералами про історію КПК, коли він заявив, що «Мао Цзедун є засновником і творцем нашої партії, нашої країни та нашої соціалістичної системи. Якщо ми заперечуємо Мао Цзедуна, то це неминуче веде до заперечення історії КПК та КНР, а також лідерства нашої партії та нашої соціалістичної системи. Це є справжнім наміром деяких людей, які заперечують Мао Цзедуна» [齐彪 2013]. Тобто Сі Цзіньпін у своєму аналізі історії КПК стверджує, що періоди Мао Цзедуна та Політики реформ та відкритості взаємопов'язані, а тому кожен із них не слід заперечувати. Тобто під час Мао Цзедуна було сформовано основи соціалізму в Китаї, на основі чого потім було досягнуто колосальних успіхів у здійсненні Політики реформ і відкритості Ден Сяопіна [习近平 2013a]. Свого роду результатом всіх цих подій стало святкування 26 грудня 2013 р. 120-річчя від дня народження Мао Цзедуна, на якому Сі Цзіньпін відзначив величезний внесок «великого керманіча» у формування китайської нації [习近平 2013f].

¹² «Комюніке про сучасний стан ідеологічної сфери» (关于当前意识形态领域情况的通报 *Guanyu dangqian yishi xingtai lingyu qingkuang de tongbao*).

Сі Цзіньпін заявив, що КПК має виняткове історичне право керувати Китаєм і таке бачення зумовило посилення ідеологічної боротьби, що призвело до відродження в КПК маоїстських ідей та кампаній. Почалося безпосереднє повернення до практик маоїзму, що насамперед виявилось у кампанії з посилення влади КПК (зближення з народними масами, зміцнення ідеологічної дисципліни, боротьба з корупцією). Були визначені заборонені для Китаю теми – західна конституційна демократія, універсальні цінності прав людини, концепція ЗМІ та незалежності громадянського суспільства, що, очевидно, було спрямоване на боротьбу з неолібералізмом та критикою діяльності КПК, особливо в період правління Мао Цзедуна (Великий стрибок, Велика пролетарська культурна революція та ін.). Усередині КПК ідеологічну кампанію Сі Цзіньпіна підтримали розрізнені прихильники Мао Цзедуна та «нові ліві» (新左派 *xinzuopai*), які різко критикують необмежений капіталізм. При цьому всі розглядають ідейну спадщину Мао Цзедуна як основу легітимності КПК та відповідно альтернативу ринковим змінам і неоліберальним цінностям. Загалом усі ці зміни вказували на повернення пріоритету політики над економікою, відновлення втрачених раніше позицій офіційної ідеології КПК у стилі Мао Цзедуна. При цьому було продовжено використання ідей домодерного Китаю, відроджених та трансформованих у новому політичному контексті [Zhao Suisheng 2016].

У травні 2014 р. Сі Цзіньпін запропонував програму економічної політики – «нова нормальність» (新常态 *xin changtai*), яка передбачала більш повільне економічне зростання та комплексне вирішення соціально-економічних, політичних та екологічних проблем [王爽 2014]. Необхідно було створити нову інституційну основу для виходу Китаю на наступний етап розвитку, подолати проблему «пастки середнього доходу», викоринити корупцію як загрозу легітимності КПК, досягти певності політичного курсу і припинити таким чином багаторічну боротьбу всередині партії між лібералами, які виступають за реформи, та консерваторами («нові ліві» з маоїстським відтінком), які виступають проти збільшення соціальної нерівності та корупції всередині партії-держави. Для вирішення цих складних завдань був потрібний новий ідеологічний консенсус, що й визначило появу ідей Сі Цзіньпіна. За влучним твердженням У Гогуана, з часів Ден Сяопіна офіційна ідеологія КПК була набором тверджень, спрямованих на зміцнення єдності партії та основного нарративу про «партійну принциповість» (党性 *dangxing*), а також на досягнення консенсусу всередині партії та китайського суспільства [Wu Guoguang 2015, 244].

«Чотири всебічні підходи»: новий ідеологічний консенсус КПК

У лютому 2015 р. «Женьмінь жибао», офіційне друковане видання ЦК КПК, опублікувало теорію партійного та державного управління Сі Цзіньпіна «Чотири всебічні підходи» (四个全面战略布局 *si ge quanmian zhanlüe buju*), яка повернула колишні стандарти пропаганди та ідеологічних кампаній [赵晶 2015]. 1) *Всебічне будівництво сучасної соціалістичної держави* є кінцевою метою, бачення, загальною стратегією і всеосяжною метою КПК у розвитку соціалізму з китайською специфікою в нову епоху. Повинен бути здійснений перехід від «всебічної побудови помірно процвітаючого суспільства» (全面建成小康社会 *quanmian jiancheng xiaokang shehui*) (було реалізовано до 100-річчя КПК) до «всебічної побудови сучасної соціалістичної держави» (全面建设社会主义现代化国家 *quanmian jianshe shehui zhuyi xiandaihua guojia*), що

визначає нову мету другого століття в історії КПК [王洋 2020; 仝宗莉 2020]. 2) *Всебічне поглиблення реформ* (全面深化改革 *quanmian shenhua gaige*) має сприяти розвитку соціалістичної системи з китайською специфікою та модернізації національної системи управління й можливостей управління, що передбачає продовження реформування економіки, політики, культури, суспільства, партійного будівництва та створення екологічної цивілізації [王萌萌 2013]. 3) *Всебічне управління країною відповідно до закону* (全面依法治国 *quanmian yifa zhiguo*) спрямоване на побудову соціалістичної правової системи з китайською специфікою та правової соціалістичної держави. Основні завдання полягають у вдосконаленні з урахуванням конституції соціалістичної правової системи з китайською специфікою, посилення реалізації конституції; поглиблення адміністративного управління відповідно до закону та прискорення формування уряду відповідно до закону; забезпечення справедливого правосуддя та підвищення авторитету судової системи; зміцнення концепції верховенства закону для всього народу; сприяння побудови суспільства відповідно до верховенства закону; посилення робочої сили щодо забезпечення верховенства закону; зміцнення лідерства КПК у всебічному просуванні верховенства закону [周光杨 2014; 赵晶 2015]. 4) *Всебічне дотримання суворої партійної дисципліни* (全面从严治党 *quanmian congyan zhidang*) зосереджено на поліпшенні управління КПК (кадрові питання, система управління, боротьба з корупцією) [钱中兵 2014].

У новій теорії були виділені *політичні цілі* та *основні принципи*.

Політичні цілі:

– ознаменування переходу Китаю на новий етап розвитку під особистим керівництвом Сі Цзіньпіна: «сильна нація» як новий етап розвитку «соціалізму з китайською специфікою», розширення кордонів соціалістичного розвитку шляхом пропозиції насамперед країнам третього світу китайського досвіду реформ;

– досягнення ідеологічного консенсусу всередині КПК для підтримки її легітимності, а також особистої влади Сі Цзіньпіна; консолідація всього китайського суспільства для досягнення цілей та завдань розвитку Китаю, визначених КПК;

– відновлення цілісності та ефективності однопартійного правління на основі ідеологічного консенсусу, а також суворої партійної дисципліни (повернення до принципів партії ленінського типу).

Основні принципи:

– керівна роль КПК у всіх сферах, а всередині партії Сі Цзіньпін має абсолютну владу як її «ядро»; усередині партії виділяється «чотири свідомості» – політична свідомість, свідомість «загальної картини», основна свідомість, свідомість «слідування за лідером»;

– загальне керівництво всіх стратегій орієнтоване на людину (以人为本 *yiren weiben*, «людина понад усе», «людина як основа основ», «ставити людину у центр всього»), що сприяє всебічному розвитку людського потенціалу і загальному процвітання всіх людей;

– загальні цілі всебічного поглиблення інституційних реформ полягають у покращенні та подальшому розвитку соціалістичної системи з китайською специфікою, а також модернізації державного управління держави;

– нова концепція інноваційного, скоординованого, зеленого, відкритого та спільного розвитку в економічній сфері, яка, по суті, є новим формулюванням «концепції наукового розвитку» Ху Цзіньтао; підкреслюється роль державного сектору, ринку та уряду в цих процесах;

– розширювати участь людей у державних справах під керівництвом КПК та за умов дотримання принципу верховенства закону: розширити систему зборів народних представників, систему політичних консультативних конференцій, механізми вироблення політичних рішень, єдиного фронту та низового самоврядування та ін., щоб народ став господарем країни;

– всебічно забезпечувати верховенство закону, просуватися вперед до соціалістичного верховенства закону з китайською специфікою;

– виховувати та прищеплювати основні соціалістичні цінності; розвивати творчу еволюцію прекрасних культурних традицій Китаю й одночасно запозичувати досягнення інших культур; розвивати передову соціалістичну культуру й одночасно підтримувати живу та потужну революційну культуру КПК;

– забезпечувати та підвищувати рівень життя за допомогою розвитку: викоринювати бідність, просувати соціальну справедливість, покращувати догляд за дітьми, покращувати систему освіти, а також житлового забезпечення, зайнятості, медичного обслуговування, догляду за літніми людьми та соціальної допомоги;

– забезпечити гармонію між людиною та природою, а також сталий розвиток; красиве оточення – це невід’ємна частина модернізації;

– домагатися цілісної національної безпеки (політичної, кібер/інформаційної, внутрішньої/зовнішньої, традиційної/нетрадиційної, державного суверенітету, розвитку);

– підтримувати абсолютну керівну роль КПК у збройних силах та військовому будівництві, сприяти досягненню перемоги у війнах та збереженні бездоганної поведінки;

– дотримуватися принципу «одна країна, дві системи» (一国两制 *yiguo liangzhi*) та сприяти національному возз’єднанню Гонконгу, Макао та Тайваню;

– побудова «спільноти єдиної долі людства» в зовнішній політиці: шляхом поєднання китайської мрії з мріями народів інших країн сприяти створенню мирних та стабільних міжнародних відносин для внутрішнього розвитку Китаю;

– всебічно зміцнювати партійну дисципліну, нетерпимість до корупції, постійно покращувати здатність партії до самоочищення, самовдосконалення та самооновлення, а також підтримувати кровні відносини між партією та народом.

«Чотири всебічні підходи» були представлені державними ЗМІ як нова офіційна теорія влади КПК. Якщо перші три компоненти програми «Чотири всебічні підходи» раніше у тому чи іншому вигляді входили до офіційної ідеології, то четвертий «всебічне дотримання суворої партійної дисципліни» став нововведенням Сі Цзіньпіна. Таким чином був зроблений сильний акцент на партійному будівництві та боротьбі з корупцією, що найяскравіше було виражено фразою «помістити владу в клітку системи» (把权力关进制度的笼子里 *ba quanli guan jin zhidu de longzi li*) [实习生 2015b]. Ця боротьба була визначена

на всіх рівнях як з високопоставленими, так і зі звичайними чиновниками – розправитися з тиграми і мухами (老虎蒼蠅一起打 *laohu cangying yiqi da*). На 4-му пленумі ЦК КПК у 2014 р. головну увагу було приділено «верховенству закону» та партійній дисципліні [十八届四... 2014]. За словами Сі Цзіньпіна, керівництво КПК, народ-господар та правове управління мають сформувати «органічну синергію» [习近平 2013g]. «Чотири всебічні підходи» стали виразом «китайської мрії» як прагнення китайського народу до кращого життя [黄锐 2015]. По суті, це стало продовженням філософії розвитку Ху Цзіньтао, орієнтованої на людину (以人为本 *yiren weiben*, «людина понад усе», «людина як основа основ»)¹³.

Оновлена офіційна ідеологія також торкнулася й ключового поняття китайізованого марксизму – «головне протиріччя» (主要矛盾 *zhuyao maodun*), яке пояснює кожен період суспільного розвитку. Правильне визначення актуального для поточного моменту головного протиріччя дозволяє КПК адаптуватися до мінливої політичної та соціально-економічної ситуації як у самому Китаї, так і у світі. Згідно з цим підходом, у період правління Мао Цзедуна основне протиріччя було між пролетаріатом і буржуазією, виражене класовою боротьбою, а при Ден Сяопіні між матеріальними і культурними потребами людей, що постійно зростали, і відсталим суспільним виробництвом [新华社评论员 2017]. У 2017 р. на XIX з'їзді КПК Сі Цзіньпін дав нове визначення: основна суперечність між незбалансованим, неадекватним розвитком і зростанням потреб людей у кращому житті. Це означало, що економічне зростання більше не є вирішенням основної суперечності, і тому обґрунтовувалася необхідність підвищення рівня демократії, верховенства закону, справедливості, безпеки та покращення навколишнього середовища (*всебічний розвиток*) [宋岩 2017]. Вирішення цих питань має призвести до зміцнення Китаю (强起来 *qiang qilai*) як усередині країни, так і за її межами в період до середини XXI ст. [中国共产... 2017].

Загалом «китайська мрія» та «чотири всебічні підходи», подібно до «потрійного представництва», «концепції наукового розвитку», «соціалістичного гармонійного суспільства», висловлюють поглиблення економічних реформ у поєднанні з консервативним політичним авторитаризмом – формула, яка успішно протягом сорока років забезпечувала досягнення стійкості та легітимності влади КПК у процесі здійснення Політики реформ та відкритості. При цьому в оновленій Сі Цзіньпіном офіційній ідеології КПК стався вихід за традиційні партійні рамки у ширший соціальний вимір. У жовтні 2017 р. на XIX з'їзді КПК ідеї Сі Цзіньпіна були внесені до Статуту КПК, що не лише продемонструвало особливу роль нового лідера Китаю, а й знаменувало своєрідне закінчення епохи Ден Сяопіна. «Соціалізм з китайською специфікою в нову епоху» був закріплений у Статуті КПК та Конституції КНР, що вказує на повернення до ленінського коріння однопартійного правління та на відмову від попередньої фікції формального поділу функцій між партією та урядом (党政分开 *dang zheng fenkai*). Роком раніше, у жовтні 2016 р., Сі Цзіньпін став іменуватися «ядром» (核心 *hexin*) колективного керівництва, а невдовзі після формулювання своїх ідей його стали називати «лідером» (领袖 *lingxiu*), що

¹³ Докладно див.: Кіктенко, 2021.

є найвищим проявом авторитету в КПК. Більше того, Сі Цзіньпіна стали характеризувати як лідера, здатного формувати імідж країни (国家形象 *guojia xingxiang*) [Holbig 2018, 195].

Відбулися фундаментальні зміни норм державного управління та режиму легітимності КПК, що, на думку Х. Холбіга, багато західних ЗМІ неправильно порівнюють зі змінами в імператорському Китаї та з правлінням Мао Цзедуна [Holbig 2018, 188]. Чжан Тайсу визначає Сі Цзіньпіна як *прагматичного автократа і першим серед рівних* у керівництві КПК, що, безумовно, відрізняється від культу особи Мао Цзедуна, хоча при цьому справді використовується певний ідеологічний інструментарій того часу [Zhang Taisu 2016]. Ідеї Сі Цзіньпіна офіційно були охарактеризовані як продовження та подальший розвиток марксизму-ленінізму, ідей Мао Цзедуна, теорії Ден Сяопіна, «потрійного представництва» та «концепції наукового розвитку», а також як кристалізація практичного досвіду та колективної мудрості партії та китайського народу. Однак, на відміну від теорій попередників, ідеї Сі Цзіньпіна є більш широкою концепцією, оскільки вона, по-перше, містить у собі політичний, економічний та соціальний вимір; по-друге, спрямована на поглиблення практичної реалізації основних положень Політики реформ та відкритості; по-третє, формує інституційні основи для подальшого піднесення Китаю та досягнення ним статусу провідної держави світу. Ці завдання за своїми масштабами можуть бути порівняні з державним будівництвом у 1950-х роках за часів правління Мао Цзедуна.

Оновлена офіційна ідеологія КПК стала важливим теоретичним компонентом соціалізму з китайською специфікою та керівництвом до дії у боротьбі за повне оновлення КПК та всього китайського народу. Кінцевою метою «соціалізму з китайською специфікою в нову епоху» було визначено реалізацію «китайської мрії» про велике відродження китайської нації. За очевидного генетичного зв'язку з попередніми концепціями щодо вирішення подібних соціально-економічних проблем у процесі реформування Китаю було запропоновано дещо інший набір політичних та ідеологічних інструментів. Згідно з Х. Холбігом, «соціалізм з китайською специфікою» є поєднанням різних ідеологічних точок зору: «(ре)виробництво партійної ідеології залишається дуже плавним процесом формування, де марксистсько-ленінські та інші традиційні принципи соціалістичної ідеології постійно поєднуються з такими політичними концепціями, як націоналізм, популізм, відродження традиційної культури тощо» [Holbig 2018, 64]. У своїй ідеології Сі Цзіньпін намагається возз'єднати духовну та матеріальну цивілізацію, стоїть на лівих позиціях у політиці та на правих позиціях в економіці, так само як це робив Ден Сяопін у 1980-х рр.

Ідеї Сі Цзіньпіна виражаються в низці напрямів, таких як: 1) філософія розвитку, орієнтована на людину, яка визначає структурні ринкові реформи, посилення системи державного управління на основі верховенства закону з китайською специфікою (так звана соціалістична консультативна демократія¹⁴); 2) інноваційний, скоординований, «зелений» та відкритий розвиток, призначений для всіх; 3) скоординовані зусилля щодо завершення будівництва

¹⁴ Соціалістична консультативна демократія – це форма соціалістичної демократії, сформульована КПК, що відповідає інтересам китайського народу та національним особливостям Китаю, а також відповідає політичним та культурним традиціям країни.

суспільства середньої заможності (小康社会 *xiaokang shehui*), всебічне поглиблення реформ, всебічне просування управління на основі закону, зміцнення партійного самоврядування у всіх сферах; 4) загальні зусилля щодо створення потужної сучасної соціалістичної країни, що представляє кінцеву мету, бачення, загальну стратегію та всеосяжну мету партії у підтримці та розвитку соціалізму з китайською специфікою [中国共产... 2017].

Отже, нова редакція офіційної ідеології у вигляді «ідеї Сі Цзіньпіна» спрямована на досягнення вищої якості та більш ефективного, справедливого та сталого розвитку; на поліпшення та розвиток соціалізму з китайською специфікою; на модернізацію системи державного управління; на більш систематичне, цілісне та узгоджене проведення реформ. Очевидно, що план, який має бути реалізований до середини XXI ст., включає досягнення глобального лідерства через китайську дипломатію та глобалізацію китайської соціалістичної моделі. Самі ж ідеї Сі Цзіньпіна за своєю суттю є не парадигматичними зрушеннями, а підтвердженням і подальшим розвитком попередніх маоїстських і постмаоїстських ідеологій. Проте ідеологія Сі Цзіньпіна, поперше, отримала статус «ідей», який до цього мав тільки Мао Цзедун («ідеї Мао Цзедуна»), та по-друге, власний вимір, що раніше було пов'язано тільки з Мао Цзедуном («ідеї Мао Цзедуна») та Ден Сяопіном («теорія Ден Сяопіна»). У серпні 2021 р. китайська влада ввела до шкільних та університетських програм предмет під назвою «Ідеї Сі Цзіньпіна», що відповідно вказує на оновлену ідеологічну базу виховного процесу в КНР. На Шостому пленумі ЦК КПК 19-го скликання (8–11 листопада 2021 р.) була схвалена «Постанова ЦК КПК про основні досягнення та історичний досвід столітньої боротьби партії» (中共中央关于党的百年奋斗重大成就和历史经验的决议 *Zhonggong zhongyang guan yu dang de bainian fendou zhongda chengjiu he lishi jingyan de jueyi*)¹⁵ про головні досягнення партії за минулі 100 років та основні напрями розвитку країни у наступні роки, яка визначила вирішальний внесок Сі Цзіньпіна у справу великого відродження китайської нації, підтвердила його статус ядра колективного керівництва КПК та зрівняла його із засновниками партії Мао Цзедуном і Ден Сяопіном [Zhonggong... 2021].

ЛІТЕРАТУРА

Кіктенко В.О. Семантика і прагматика концепту ІНІЦІАТИВА «ОДИН ПОЯС, ОДИН ШЛЯХ». *Китаєзнавчі дослідження*. 2018. № 1. С. 58–68.

Кіктенко В.О., Гончарук А.З., Гобова Є.В. 40 років Політики реформ і відкритості Китаю. *Вісник НАН України*. 2019. № 4. С. 68–82.

Кіктенко В.О. «Концепція наукового розвитку» Ху Цзіньтао: ідеологія третьої соціальної трансформації Китаю. *Східний світ*. 2021. № 3. С. 123–134.

Bell D.A. *The China model: political meritocracy and the limits of democracy*. Princeton : Princeton University Press, 2015. xii, 318 p.

Callahan W.A. What Can China Dream 'Do' in the PRC. *The Asan Forum*. 2014. 8 December, available at: <http://www.theasanforum.org/what-can-the-china-dream-do-in-the-prc/> (accessed 4 May 2021).

¹⁵ Це лише третя подібна резолюція в історії КПК: першу представив Мао Цзедун 1945 р., другу – Ден Сяопін у 1981 р.

Cong Xiaoping. Road to Revival: A New Move in the Making of Legitimacy for the Ruling Party in China. *Journal of Contemporary China*. 2013. Vol. 22. No. 83. P. 905–922.

Document 9: A ChinaFile Translation. *ChinaFile*. 8 November 2013, available at: <https://www.chinafile.com/document-9-chinafile-translation> (accessed 12 June 2021).

Holbig H. China after Reform: The Ideological, Constitutional, and Organisational Makings of a New Era. *Journal of Current Chinese Affairs*. 2018. Vol. 47. No 3. P. 187–207.

Liu I.Y. The Chinese Dream, Neoliberalism, and International Legal Ideology. *The Chinese Journal of Global Governance*. 2018. Vol. 4, No. 2, P. 81–121.

Wu Guoguang. Paradoxes of China's Prosperity: Political Dilemmas and Global Implications. London : World Scientific, 2015. 622 p.

Zhao Suisheng. The Ideological Campaign in Xi's China: Rebuilding Regime Legitimacy. *Asian Survey*. 2016. Vol. 56. No. 6. P. 1168–1193.

Zhang Taisu. China's Coming Ideological Wars: In the reform era, economic growth reigned supreme. But now, a revival of competing beliefs has polarized Chinese society. *Foreign Policy*. 2016. March 1, available at: <https://foreignpolicy.com/2016/03/01/chinas-coming-ideological-wars-new-left-confucius-mao-xi/> (accessed 1 June 2021).

邓小平。邓小平文选-第二卷。北京: 人民出版社, 1994。446页。

黄锐。习近平在华盛顿州当地政府和美国友好团体联合欢迎宴会上的演讲。新华网。2015年09月23日, available at: http://www.xinhuanet.com/world/2015-09/23/c_1116656143.htm (accessed 5 June 2021).

李谷城。中國大陸改革開放新詞語。香港: 香港中文大學, 2006。720頁。

刘杨。推动物质文明和精神文明协调发展。中央政府门户网站。2015年11月12日, available at: http://www.gov.cn/xinwen/2015-11/12/content_2964524.htm (accessed 11 June 2021).

齐彪。两个不能否定的重大政治意义。光明日报。2013年 05月 07日, 01 版, available at: http://epaper.gmw.cn/gmrb/html/2013-05/07/nw.D110000gmrb_20130507_4-01.htm (accessed 9 June 2021).

钱中兵。习近平: 在党的群众路线教育实践活动总结大会上的讲话。新华网。2014年10月08日, available at: http://www.xinhuanet.com/politics/2014-10/08/c_1112740663.htm (accessed 8 June 2021).

钱中兵。为中华民族伟大复兴提供根本法治保障—《中华人民共和国宪法修正案》诞生记。新华网。2018年03月12日, available at: http://www.xinhuanet.com/2018-03/12/c_1122527325.htm (accessed 12 June 2021).

什么是人类命运共同体? 中央纪委监察部网站。2018年01月17日, available at: https://www.ccdi.gov.cn/special/zmsjd/zm19da_zm19da/201801/t20180116_161970.html (accessed 1 June 2021).

十八大专题报道。中共首提“人类命运共同体” 倡导和平发展共同发展。人民网。2012年11月11日, available at: <http://cpc.people.com.cn/18/n/2012/1111/c350825-19539441.html> (accessed 21 June 2021).

十八届四中全会通过依法治国若干重大问题决定 会议公报公布(全文)。新华社。— 2014年10月23日, available at: https://www.guancha.cn/politics/2014_10_23_279026.shtml (accessed 13 June 2021).

实习生、谢磊。习近平论“四个全面”：是当前发展必须解决好的主要矛盾。人民网。2015a年11月09日，available at: <http://cpc.people.com.cn/xuexi/n/2015/1109/c385474-27792642.html> (accessed 6 June 2021).

实习生、谢磊。习近平：把权力关进制度的笼子里。人民网。2015b年09月07日，available at: <http://theory.people.com.cn/n1/2017/0608/c40531-29327086.html> (accessed 6 June 2021).

宋岩。习近平：决胜全面建成小康社会 夺取新时代中国特色社会主义伟大胜利—在中国共产党第十九次全国代表大会上的报告。新华社。2017年10月27日，available at: http://www.gov.cn/zhuanti/2017-10/27/content_5234876.htm (accessed 13 June 2021).

仝宗莉、尹深。开启全面建设社会主义现代化国家新征程。人民网。2020年10月31日，available at: <http://opinion.people.com.cn/n1/2020/1031/c223228-31913878.html> (accessed 11 June 2021).

覃博雅、常红。习近平出席第七十届联合国大会一般性辩论并发表重要讲话。人民网。2015年09月29日，available at: <http://world.people.com.cn/n/2015/0929/c1002-27645623.html> (accessed 13 June 2021).

王萌萌。授权发布：中国共产党第十八届中央委员会第三次全体会议公报。新华社。2013年11月12日，available at: http://www.xinhuanet.com/politics/2013-11/12/c_118113455.htm (accessed 8 June 2021).

王爽。习近平首次系统阐述“新常态”。新华网。2014年11月09日，available at: http://www.xinhuanet.com/world/2014-11/09/c_1113175964.htm (accessed 8 June 2021).

王洋。深刻把握“四个全面”战略布局新内涵。光明日报。2020年11月02日，available at: http://www.gov.cn/xinwen/2020-11/02/content_5556581.htm (accessed 12 June 2021).

习近平。毫不动摇坚持和发展中国特色社会主义在实践中不断有所发现有所创造有所前进。人民日报。2013a年01月06日，available at: <http://politics.people.com.cn/n/2013/0106/c1024-20100407.html> (accessed 10 June 2021).

习近平。习近平：实现中国梦必须走中国道路。中国共产党新闻网。2013b年03月28日，available at: <http://theory.people.com.cn/n/2013/0328/c83855-20942878.html> (accessed 3 June 2021).

习近平。习近平：实现中国梦必须凝聚中国力量。新华网。2013c年03月17日，available at: http://www.xinhuanet.com/2013lh/2013-03/17/c_115052765.htm (accessed 1 June 2021).

习近平。习近平：胸怀大局把握大势着眼大事 努力把宣传思想工作做得更好。人民日报。2013d年08月21日，available at: <http://cpc.people.com.cn/n/2013/0821/c64094-22636876.html> (accessed 3 June 2021).

习近平。习近平在同全国劳动模范代表座谈时的讲话(全文)。中华人民共和国中央人民政府。2013e年04月28日，available at: http://www.gov.cn/ldhd/2013-04/28/content_2393150.htm (accessed 14 June 2021).

习近平。习近平在纪念毛泽东同志诞辰120周年座谈会上的讲话。中国共产党新闻网。2013f年12月27日，available at: <http://cpc.people.com.cn/n/2013/1226/c64094-23952651-2.html> (accessed 27 June 2021).

习近平。习近平：依法治国、依法执政、依法行政共同推进。中央政府门户网站。2013g年02月24日，available at: http://www.gov.cn/ldhd/2013-02/24/content_2338937.htm (accessed 27 June 2021).

习近平。在十二届全国人大一次会议上的讲话。中国政府网。2013年3月17日, available at: http://www.gov.cn/lhdh/2013-03/17/content_2356344.htm (accessed 22 June 2021).

习近平。习近平谈治国理政。北京, 外文出版社, 2014a. 475页。

习近平。习近平在联合国教科文组织总部的演讲(全文)。中国政府网。2014年03月28日, available at: http://www.gov.cn/xinwen/2014-03/28/content_2648480.htm (accessed 25 June 2021).

习近平。习近平“四观”倡导国际新秩序。人民网。2015年03月29日, available at: <http://world.people.com.cn/n/2015/0329/c1002-26766215.html> (accessed 29 June 2021).

习近平。习近平主席在博鳌亚洲论坛2015年年会上的主旨演讲(全文)。新华网。2015年03月29日, http://www.xinhuanet.com/politics/2015-03/29/c_127632707.html (accessed 25 June 2021).

习近平。习近平谈治国理政-第二卷。北京, 外文出版社, 2017. 569页。

习近平。习近平谈治国理政-第三卷。北京, 外文出版社, 2020. 570页。

新华社评论员。深刻把握社会主要矛盾变化的新特点。共产党员网。2017年10月21日, available at: <https://www.12371.cn/2017/10/21/ARTI1508549569529670.shtml> (accessed 25 June 2021).

徐可。在全方位对外开放中共建人类命运共同体。光明日报。2018年12月28日, available at: http://www.xinhuanet.com/politics/2018-12/28/c_1123917232.htm (accessed 8 June 2021).

张樵苏。习近平: 在第十三届全国人民代表大会第一次会议上的讲话。新华网。2018年03月20日, available at: http://www.xinhuanet.com/politics/2018lh/2018-03/20/c_1122566452.htm (accessed 2 June 2021).

赵晶、谢磊。“习近平论“四个全面”: 是当前发展必须解决好的主要矛盾。人民网。2015年11月09日, available at: <http://cpc.people.com.cn/xuexi/n/2015/1109/c385474-27792642.html> (accessed 5 June 2021).

中共中央关于社会主义精神文明建设指导方针的决议。中国共产党新闻网。1982年9月1日至11日, available at: <http://cpc.people.com.cn/GB/64162/64168/64565/65381/4429515.html> (accessed 7 June 2021).

中共中央关于党的百年奋斗重大成就和历史经验的决议(全文)。新华社。2021年11月16日, available at: http://www.gov.cn/zhengce/2021-11/16/content_5651269.htm (accessed 16 November 2021).

中国共产党第十九次全国代表大会关于《中国共产党章程(修正案)》的决议。共产党员网。2017年10月24日, available at: <https://www.12371.cn/2017/10/24/ARTI1508832982612968.shtml> (accessed 19 June 2021).

周光杨。中共中央关于全面推进依法治国若干重大问题的决定。中央政府门户网站。2014年10月30日, available at: http://www.gov.cn/xinwen/2014-10/30/content_2772420.htm.

REFERENCES

Kiktenko V.O. (2018), Semantyka i prahmatyka kontseptu INITSIATYVA “ODYN POYAS, ODYN SHLYAKH”, *Kytayeznavchi doslidzhennya*, No. 1, S. 58–68. (In Ukrainian).

Kiktenko V.O., Honcharuk A.Z., Hobova Ye.V. (2019), 40 rokiv Polityky reform i vidkrytosti Kytayu, *Visnyk NAN Ukrayiny*, No. 4, S. 68–82. (In Ukrainian).

-
- Kiktenko V.O. (2021), “Kontsepsiya naukovoho rozvytku” Khu Tszin’tao: ideolohiya tret’oyi sotsial’noyi transformatsiyi Kytayu, *Skhidnyy svit*, No. 3, S. 123–134. (In Ukrainian).
- Bell D.A. (2015), *The China model: political meritocracy and the limits of democracy*, Princeton University Press, Princeton.
- Callahan W.A. (2014), What Can China Dream ‘Do’ in the PRC, *The Asan Forum*, 8 December, available at: <http://www.theasanforum.org/what-can-the-china-dream-do-in-the-prc/> (accessed 4 May 2021).
- Cong Xiaoping (2013), Road to Revival: A New Move in the Making of Legitimacy for the Ruling Party in China, *Journal of Contemporary China*, Vol. 22, No. 83, P. 905–22.
- Document 9 (2013), Document 9: A ChinaFile Translation, *ChinaFile*, 8 November, available at: <https://www.chinafile.com/document-9-chinafile-translation> (accessed 12 June 2021).
- Holbig H. (2018), China after Reform: The Ideological, Constitutional, and Organisational Makings of a New Era, *Journal of Current Chinese Affairs*, Vol. 47, No 3. P. 187–207.
- Liu I.Y. (2018), The Chinese Dream, Neoliberalism, and International Legal Ideology, *The Chinese Journal of Global Governance*, Vol. 4, No. 2, P. 81–121.
- Wu Guoguang (2015), *Paradoxes of China’s Prosperity: Political Dilemmas and Global Implications*, World Scientific, London.
- Zhao Suisheng (2016), The Ideological Campaign in Xi’s China: Rebuilding Regime Legitimacy, *Asian Survey*, Vol. 56, No. 6, P. 1168–93.
- Zhang Taisu (2016), China’s Coming Ideological Wars: In the reform era, economic growth reigned supreme. But now, a revival of competing beliefs has polarized Chinese society, *Foreign Policy*, March 1, available at: <https://foreignpolicy.com/2016/03/01/chinas-coming-ideological-wars-new-left-confucius-mao-xi/> (accessed 1 June 2021).
- Deng Xiaoping (1994), *Deng Xiaoping wenxuan – di er juan*, Renmin chubanshe, Beijing. (In Chinese).
- Huang Rui (2015), Xi Jinping zai huashengdun zhou dangdi zhengfu he meiguo youhao tuanti lianhe huanying yanhui shang de yanjiang, *Xinhua wang*, 09 yue 23 ri, available at: http://www.xinhuanet.com/world/2015-09/23/c_1116656143.htm (accessed 5 June 2021). (In Chinese).
- Li Gucheng (2006), *Zhongguo dalu gaige kaifang xin ciyu*, Xianggang zhongwen daxue, Xianggang. (In Chinese).
- Liu Yang (2015), Tuidong wuzhi wenming he jingshen wenming xietiao fazhan, *Zhongyang zhengfu menhu wangzhan*, 11 yue 12 ri, available at: http://www.gov.cn/xinwen/2015-11/12/content_2964524.htm (accessed 11 June 2021).
- Qi Biao (2013), Liang ge buneng fouding de zhongda zhengzhi yiyi, *Guangming ribao*, 05 yue 07 ri, 01 ban, available at: http://epaper.gmw.cn/gmrb/html/2013-05/07/nw.D110000gmrb_20130507_4-01.htm (accessed 9 June 2021). (In Chinese).
- Qian Zhongbing (2014), Xi jinpings: Zai dang de qunzhong luxian jiaoyu shijian huodong zongjie dahui shang de jianghua, *Xinhua wang*, 10 yue 08 ri, available at: http://www.xinhuanet.com/politics/2014-10/08/c_1112740663.htm (accessed 8 June 2021). (In Chinese).

Qian Zhongbing (2018), Wei zhonghua minzu weida fuxing tigong genben fazhi baozhang – “zhonghua renmin gongheguo xianfa xiuzheng an” dansheng ji, *Xinhua wang*, 03 yue 12 ri, available at: http://www.xinhuanet.com/2018-03/12/c_1122527325.htm (accessed 12 June 2021). (In Chinese).

Shenme... (2015), Shenme shi renlei mingyun gongtongti? *Zhongyang jiwei jiancha bu wangzhan*, 01 yue 17 ri, available at: https://www.ccdi.gov.cn/special/zmsjd/zm19da_zm19da/201801/t20180116_161970.html (accessed 1 June 2021). (In Chinese).

Shiba da zhuanti baodao (2012), Zhonggong shou ti “renlei mingyun gongtongti” changdao heping fazhan gongtong fazhan, *Renmin wang*, 11 yue 11 ri, available at: <http://cpc.people.com.cn/18/n/2012/1111/c350825-19539441.html> (accessed 21 June 2021). (In Chinese).

Shiba jie si... (2014), Shiba jie si zhong quanwei tongguo yifa zhiguo ruogan zhongda wenti jue ding huiyi gongbao gongbu (quanwen), *Xinhua she*, 10 yue 23 ri, available at: https://www.guancha.cn/politics/2014_10_23_279026.shtml (accessed 13 June 2021). (In Chinese).

Shi Xisheng, Xie Lei (2015a), Xi Jinping lun “si ge quanmian”: Shi dangqian fazhan bixu jie jue hao de zhuyao maodun, *Renmin wang*, 11 yue 09 ri, available at: <http://cpc.people.com.cn/xuexi/n/2015/1109/c385474-27792642.html> (accessed 6 June 2021). (In Chinese).

Shi Xisheng, Xie Lei (2015b), Xi Jinping: Ba quanli guan jin zhidu de longzi li, *Renmin wang*, 09 yue 07 ri, available at: <http://theory.people.com.cn/n1/2017/0608/c40531-29327086.html> (accessed 6 June 2021). (In Chinese).

Song Yan (2017), Xi Jinping: Juesheng quanmian jiancheng xiaokang shehui duoqu xin shidai zhongguo tese shehui zhuyi weida shengli—zai zhongguo gongchandang di shijiu ci quanguo daibiao dahui shang de baogao, *Xinhua she*, 10 yue 27 ri, available at: http://www.gov.cn/zhuanti/2017-10/27/content_5234876.htm (accessed 13 June 2021). (In Chinese).

Tan Boya, Chang Hong (2015), Xi Jinping chuxi di qishi jie lianheguo dahui yiban xing bianlun bing fabiao zhongyao jianghua, *Renmin wang*, 09 yue 29 ri, available at: <http://world.people.com.cn/n/2015/0929/c1002-27645623.html> (accessed 13 June 2021). (In Chinese).

Tong Zongli, Yin Shen (2020), Kaiqi quanmian jianshe shehui zhuyi xiandaihua guojia xin zhengcheng, *Renmin wang*, 10 yue 31 ri, available at: <http://opinion.people.com.cn/n1/2020/1031/c223228-31913878.html> (accessed 11 June 2021). (In Chinese).

Wang Mengmeng (2013), Shouquan fabu: Zhongguo gongchandang di shiba jie zhongyang weiyuanhui di san ci quanti huiyi gongbao, *Xinhua she*, 11 yue 12 ri, available at: http://www.xinhuanet.com/politics/2013-11/12/c_118113455.htm (accessed 8 June 2021). (In Chinese).

Wang Shuang (2014), Xi Jinping shouci xitong chanshu “xin changtai”, *Xinhua wang*, 11 yue 09 ri, available at: http://www.xinhuanet.com/world/2014-11/09/c_1113175964.htm (accessed 8 June 2021). (In Chinese).

Wang Yang (2020), Shenke bawo “si ge quanmian” zhanlüe buju xin neihan, *Guangming ribao*, 11 yue 02 ri, available at: http://www.gov.cn/xinwen/2020-11/02/content_5556581.htm (accessed 12 June 2021). (In Chinese).

Xi Jinping (2013a), Hao bu dongyao jianchi he fazhan zhongguo tese shehui zhuyi zai shijian zhong buduan you suo faxian you suo chuanguo you suo qianjin, *Renmin ribao*, 01 yue 06 ri, available at: <http://politics.people.com.cn/n/2013/0106/c1024-20100407.html> (accessed 10 June 2021). (In Chinese).

Xi Jinping (2013b), Xi Jinping: Shixian zhongguo meng bixu zou zhongguo daolu, *Zhongguo gongchandang xinwen wang*, 03 yue 28, available at: <http://theory.people.com.cn/n/2013/0328/c83855-20942878.html> (accessed 3 June 2021). (In Chinese).

Xi Jinping (2013c), Xi Jinping: Shixian zhongguo meng bixu ningju zhongguo liliang, *Xinhua wang*, 03 yue 17 ri, available at: http://www.xinhuanet.com//2013lh/2013-03/17/c_115052765.htm (accessed 1 June 2021). (In Chinese).

Xi Jinping (2013d), Xi Jinping: Xionghuai daju bawo dashi zhuoyan dashi nuli ba xuanchuan sixiang gongzuo zuo de geng hao, *Renmin ribao*, 08 yue 21 ri, available at: <http://cpc.people.com.cn/n/2013/0821/c64094-22636876.html> (accessed 3 June 2021). (In Chinese).

Xi Jinping (2013e), Xi Jinping zai tong quanguo laodong mofan daibiao zuotan shi de jianghua (quanwen), *Zhonghua renmin gongheguo zhongyang renmin zhengfu*, 04 yue 28 ri, available at: http://www.gov.cn/ldhd/2013-04/28/content_2393150.htm (accessed 14 June 2021). (In Chinese).

Xi Jinping (2013f), Xi Jinping zai jinian Mao Zedong tongzhi danchen 120 zhounian zuotan hui shang de jianghua, *Zhongguo gongchandang xinwen wang*, available at: <http://cpc.people.com.cn/n/2013/1226/c64094-23952651-2.html> (accessed 27 June 2021). (In Chinese).

Xi Jinping (2013g), Xi Jinping: Yifa zhiguo, yifa zhizheng, yifa xingzheng gongtong tuijin, *Zhongyang zhengfu menhu wangzhan*, 02 yue 24 ri, available at: http://www.gov.cn/ldhd/2013-02/24/content_2338937.htm (accessed 27 June 2021). (In Chinese).

Xi Jinping (2013h), Zai shi'er jie quanguo renda yici huiyi shang de jianghua, *Zhongguo zhengfu wang*, 3 yue 17 ri, available at: http://www.gov.cn/ldhd/2013-03/17/content_2356344.htm (accessed 22 June 2021). (In Chinese).

Xi Jinping (2014a), *Xi Jinping tan zhiguo li zheng*, Waiwen chuban she, Beijing. (In Chinese).

Xi Jinping (2014b), Xi Jinping zai lianheguo jiaoke wen zuzhi zongbu de yanjiang (quanwen), *Zhongguo zhengfu wang*, 03 yue 28 ri, available at: http://www.gov.cn/xinwen/2014-03/28/content_2648480.htm (accessed 25 June 2021). (In Chinese).

Xi Jinping (2015a), Xi Jinping “si guan” changdao guoji xin zhixu, *Renmin wang*, 03 yue 29 ri, available at: <http://world.people.com.cn/n/2015/0329/c1002-26766215.html> (accessed 29 June 2021). (In Chinese).

Xi Jinping (2015b), Xi Jinping zhuxi zai Bo’ao yazhou luntan 2015 nian nian hui shang de zhuzhi yanjiang (quanwen), *Xinhua wang*, 03 yue 29 ri, available at: http://www.xinhuanet.com/politics/2015-03/29/c_127632707.html (accessed 25 June 2021). (In Chinese).

Xi Jinping (2017), *Xi Jinping tan zhiguo li zheng – di er juan*, Waiwen chuban she, Beijing. (In Chinese).

Xi Jinping (2020), *Xi Jinping tan zhiguo li zheng – di san juan*, Waiwen chuban she, Beijing. (In Chinese).

Xinhua she pinglun yuan (2017), Shenke bawo shehui zhuyao maodun bianhua de xin tedian, *Gongchandang yuan wang*, 10 yue 21 ri, available at: <https://www.12371.cn/2017/10/21/ARTI1508549569529670.shtml> (accessed 25 June 2021). (In Chinese).

Xu Ke (2018), Zai quan fangwei duiwai kaifang zhong gong jian renlei mingyun gongtongti, *Guangming ribao*, 12 yue 28 ri, available at: http://www.xinhuanet.com/politics/2018-12/28/c_1123917232.htm (accessed 8 June 2021). (In Chinese).

Zhang Qiaosu (2018), Xi Jinping: Zai di shisan jie quanguo renmin daibiao dahui di yi ci huiyi shang de jianghua, *Xinhua wang*, 03 yue 20 ri, available at: http://www.xinhuanet.com/politics/2018lh/2018-03/20/c_1122566452.htm (accessed 2 June 2021). (In Chinese).

Zhao Jing, Xie Lei (2015), Xi Jinping lun “si ge quanmian”: Shi dangqian fazhan bixu jiejie hao de zhuyao maodun, *Renmin wang*, 11 yue 09 ri, available at: <http://cpc.people.com.cn/xuexi/n/2015/1109/c385474-27792642.html> (accessed 5 June 2021). (In Chinese).

Zhonggong... (1982), Zhonggong zhongyang guanyu shehui zhuyi jingshen wenming jianshe zhidao fangzhen de jueyi, *Zhongguo gongchandang xinwen wang*, 9 yue 1 ri zhi 11 ri, available at: <http://cpc.people.com.cn/GB/64162/64168/64565/65381/4429515.html> (accessed 7 June 2021). (In Chinese).

Zhonggong... (2021), Zhonggong zhongyang guanyu dang de bainian fendou zhongda chengjiu he lishi jingyan de jueyi (quanwen), *Xinhua she*, 2021 nian 11 yue 16 ri, available at: http://www.gov.cn/zhengce/2021-11/16/content_5651269.htm (accessed 16 November 2021). (In Chinese).

Zhongguo... (2017), Zhongguo gongchandang di shijiu ci quanguo daibiao dahui guanyu “zhongguo gongchandang zhangcheng (xiuzheng an)” de jueyi, *Gongchandang yuan wang*, 10 yue 24 ri, available at: <https://www.12371.cn/2017/10/24/ARTI1508832982612968.shtml> (accessed 19 June 2021). (In Chinese).

Zhou Guangyang (2014), Zhonggong zhongyang guanyu quanmian tuijin yifa zhiguo ruogan zhongda wenti de jue ding, *Zhongyang zhengfu menhu wangzhan*, 10 yue 30 ri, available at: http://www.gov.cn/xinwen/2014-10/30/content_2772420.htm (accessed 7 June 2021). (In Chinese).

Стаття надійшла до редакції 18.11.2021